

การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง”
ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี
An Analytical Study of Watthunglatya Kanchanaburi Literary Work,
Phra Dao Rueng

Received: January 20, 2023
Revised: March 26, 2023
Accepted: April 10, 2023

ธัชชัย กรกุ่ม (Tutchai Kornkoom)*
มธุรส คุ้มประสิทธิ์ (Maturot Kumprasit)**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ต้นฉบับจากวัดทุ่งลาดหญ้า ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ต้นฉบับตัวเขียนบันทึกด้วยอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ บันทึกลงบนสมุดข่อยหรือสมุดไทยขาว จำนวน 160 หน้า สมุดไทย หน้าละ 6 บรรทัด สิ่งที่น่าสนใจ คือ วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” เป็นวรรณกรรมเรื่องยาวเล่มเดียวที่พบในวัดทุ่งลาดหญ้า ตำบลลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในภูมิภาคตะวันตกที่มีความสมบูรณ์ สภาพสมุดอยู่ในสภาพดี ไม่มีรอยฉีกขาด เนื้อหาครบถ้วนทั้งหน้าต้นและหน้าปลาย ผู้วิจัยได้นำเรื่อง “พระดาวเรือง” มาศึกษาลักษณะตัวอักษรเพื่อปริวรรต และศึกษาในเชิงวรรณกรรมและสังคม

จากการศึกษาวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ในเชิงวรรณกรรม พบว่า เป็นวรรณกรรมกึ่งคำสอน กึ่งบันเทิงคดี คือในตัวเนื้อหามีทั้งสิ่งที่เป็นคำสอนสอดแทรกอยู่และให้ความบันเทิงควบคู่ไปด้วย มีการเลียนแบบลักษณะของวรรณกรรมชาดก กล่าวคือ กวีแต่งให้ตัวละครเอกของเรื่องเป็นพระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์ลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ และต้องพบกับความลำบากยากแค้นนานาประการ เพื่อเป็นการบำเพ็ญบารมีสั่งสมเพื่อที่จะได้ตรัสรู้ต่อไปในอนาคต

ในด้านการศึกษาเชิงสังคม พบว่า วรรณกรรมเรื่อง “พระดาวเรือง” สะท้อนภาพของสังคมในชนบทภาคกลางของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านความเชื่อที่คนไทยเชื่อเรื่องบุญเรื่องกรรม และวิบากกรรม อันเป็นความเชื่อสำคัญที่มีอยู่ในสังคมไทย

คำสำคัญ : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม, พระดาวเรือง, กาญจนบุรี

* อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี / tkauan@gmail.com
Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University /
tkauan@gmail.com

** อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี / maturot.ku@hotmail.com
Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University /
maturot.ku@hotmail.com

Abstract

This study aimed to conduct the literary analysis on "Phra Dao Rueng" version of Wat Thung Lat Ya, Kanchanaburi. The manuscript was obtained by the researcher from Wat Thung Lat Ya, Lat Ya Subdistrict, Mueang District, Kanchanaburi Province. The manuscript was written in Thai script in the Rattanakosin period, recorded on a white paper folding book or samut-thai khao, 6 lines per page, 160 pages in total. Interestingly, this "Phra Dao Rueng" literature is a single lengthy book that was discovered in the western region at Wat Thung Lat Ya, Lat Ya Subdistrict, Mueang District, Kanchanaburi Province. It has a complete condition with no tears, complete content on both the beginning and the end. As a result, the researcher examined the characteristics of characters based on the story of "Phra Dao Rueng" in order to share knowledge and conduct research on literature and society.

From the literary study of Phra Dao Rueng, it was found that Phra Dao Rueng was a semi-teaching, semi-fiction literature. In the content, there were things that were teachings inserted and entertaining. It was composed by imitating the characteristics of Jataka literature. The poet made the protagonist of the story a Bodhisattva who descended from the heavens to the earth and had to experience various hardships as a way of accumulating prestige in order to attain enlightenment in the future.

In terms of social studies, it was found that Phra Dao Rueng's literature reflected the society in the rural central region of Thailand very well both in the belief that Thai people believe in merit, karma and bad karma, which were important beliefs in Thai society.

Keywords: An analytical study of literary work, Phra Dao Rueng, Kanchanaburi

บทนำ

วรรณกรรมพื้นบ้านหรือวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นข้อมูลที่มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม การศึกษาข้อมูลคติชนประเภทวรรณกรรมสามารถนำไปสู่ความเข้าใจในภาษา วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชนได้ โดยเฉพาะในอดีต วรรณกรรมท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ที่เป็นกลไกทางสังคม ทั้งในด้านให้การศึกษา และอบรมระเบียบต่าง ๆ และยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดจารีต แนวคิด ค่านิยม และมาตรฐานทางพฤติกรรม นอกจากนี้ยังเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม มีทั้งส่วนที่เป็นสมบัติส่วนร่วมของสังคมทุกยุคทุกสมัยและทุกถิ่น มีทั้งส่วนผูกพันกับยุคใดยุคหนึ่ง หรือภาวะใดภาวะหนึ่ง แม้แต่ภาษาที่ใช้สื่อความก็เป็นสมบัติเฉพาะของถิ่นหนึ่ง (Nagavajara, 1977: 13)

วรรณกรรมท้องถิ่น เรื่อง “พระดาวเรือง” เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่พบที่วัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีซึ่งนับว่าเป็นภูมิภาคตะวันตก โดยผู้วิจัยพบต้นฉบับเป็นสมุดไทยขาว บันทึกด้วยอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้อักษรวิธีแบบโบราณ จากการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น พบว่า วรรณกรรมท้องถิ่นจากภูมิภาคตะวันตกบริเวณจังหวัดกาญจนบุรียังมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการค้นพบวรรณกรรมจากสมุดไทยหรือใบลาน อีกทั้งบริเวณที่พบ คือ วัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีนั้น เป็นวัดเก่าที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แต่ที่อยู่ในชุมชนที่เคยเป็นเมืองกาญจนบุรีและเป็นเมืองหน้าด่านมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (Suwanarit, 1988: 7) แม้จะพบว่าวรรณกรรมเรื่อง “พระดาวเรือง” มีปรากฏอยู่หลายสำนวน เช่น ในภาคกลางพบ 2 ฉบับ คือ ฉบับศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร วิทยาลัยครูกำแพงเพชร และฉบับหอสมุดแห่งชาติ ในภาคอีสานพบ 2 ฉบับ คือ ฉบับวัดบุรีรัฐ บ้านกุงน้อย ตำบลกุศกร อำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี และฉบับวัดนาคำใหญ่ ตำบลนาคำใหญ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี (Boongthong, 2012: 5) แต่พบว่าฉบับวัดทุ่งลาดหญ้านี้มีลักษณะสำนวนภาษาและการดำเนินเรื่องที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมชาดกที่พบในภูมิภาคอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า ในเชิงวรรณกรรม และเชิงสังคม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของเรื่องและภาพสะท้อนของสังคมชนบทในแถบภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย เพื่อให้เกิดการเผยแพร่ลักษณะภูมิปัญญาไทยให้เกิดความภาคภูมิใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ในเชิงวรรณกรรม ทั้งที่มา ลักษณะคำประพันธ์ เนื้อหา และลักษณะตัวอักษร เพื่อปริวรรตเป็นอักษรและอักษรวิธีไทยปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ในเชิงสังคม

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง มีดังนี้

ประชา พระแก้ว (Phrakaew, 1985: 1-114) ได้ศึกษาวรรณกรรมสมุดข่อย เรื่อง “ดาวเรือง” ซึ่งพบที่จังหวัดกำแพงเพชร โดยได้ทำการปริวรรตตัวอักษรถ่ายถอดเป็นอักษรและอักษรวิธีไทยปัจจุบัน และได้ศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรม เรื่อง “ดาวเรือง” ทั้งในด้านลักษณะคำประพันธ์ ลักษณะตัวละคร ลักษณะโวหารและสำนวนการแต่ง และแง่คิดที่สะท้อนลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

อารีย์ ทองแก้ว และทศวรรณ ชันทะพานิช (Thongkaew, & Khantapanit, 2004: 30-35) ศึกษาภาพสะท้อนของนิทานพื้นบ้านชาวไทยเขมร บ้านสะเดา ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่าภาพสะท้อนจากนิทานได้แสดงสภาพครอบครัวในวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน พึ่งพาตนเองอยู่กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ แสวงหาปัจจัยสี่จากป่า น้ำ ภูเขา ไร่ นา พบเห็นสิ่งดีงาม ความเลวร้าย ปัญหาชีวิต การมีความรัก ความสามัคคี การช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน ความกตัญญูรู้คุณ ความซื่อสัตย์ ความสนุกสนาน การยกย่องคนฉลาด การแก้ปัญหา การนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ ทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละยุคสมัย การยึดมั่นตามแนวทางของ

พระพุทธศาสนาที่ใช้อบรมสั่งสอนกล่อมเกล้าให้คนรู้จักบาปบุญคุณโทษในสังคมไทยทุกชนชั้น มีการประพฤติปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีของชุมชน มีการเล่านิทานหรือยกเรื่องราวเป็นตัวอย่างเพื่อให้ข้อคิด ข้อพึงปฏิบัติให้ชีวิตมีความสุขสงบด้วยความขยันหมั่นเพียร เป็นพื้นฐานของครอบครัวที่เข้มแข็ง อบอุ่น ซึ่งก็จะมีผลต่อความมั่นคงของประเทศ

ทรัพย์ ประกอบสุข (Prakopsook, 1984: 27) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “ชาดก” ไว้ว่า ชาดก หมายถึง เรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นแล้วในชาติก่อน ๆ เป็นนิทานอิงธรรมหรือนิทานภาษิต เมื่อพระองค์ทรงแสดงธรรมแก่ผู้ใดจะทรงยกหลักธรรมและนิทานนั้น ๆ มาเป็นตัวอย่าง นิทานนั้นเป็นเรื่องในอดีตของพระองค์ ก็มีเป็นนิทานชาวบ้านก็มี และยังได้ให้ความหมายของวรรณคดีชาดกไว้ว่า วรรณคดีชาดก หมายถึง วรรณคดีที่นำเรื่องราวจากคัมภีร์ชาดกมาแต่งเป็นคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ ขึ้นใหม่ โดยยึดเรื่องชาดกเป็นหลักในการสอนธรรม คติธรรม และศีลธรรมให้แก่ผู้อ่าน ผู้ฟัง ซึ่งเป็นความเฉลียวฉลาดของกวีในสมัยก่อนที่ได้รับแนวทางในการสอนธรรมมาจากพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงสั่งธรรมด้วยการใช้นิทานชาดกประกอบ โดยให้ผู้คนได้เป็นบาปบุญคุณโทษจากตัวละครในเรื่อง ได้แก่ พระโพธิสัตว์ และคนอื่น ๆ หรือสัตว์อื่น ๆ ที่มีทั้งดีและชั่ว ซึ่งเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์แทนมนุษย์ทั่วไป ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะต้องใช้สติปัญญาติดตามไปด้วย จึงจะได้ผลสมบูรณ์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การศึกษาวรรณกรรมโบราณที่มีที่มาจากชาดกนั้น จะมีลักษณะเรื่องเล่าหรือนิทานที่มีอยู่ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามาบิณฑบาต โดยจะเรียกว่า นิทานประจำท้องถิ่นหรือนิทานชาวบ้าน ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือสาวก ได้นำมาแต่งใหม่โดยการสอดแทรกหลักธรรม คำสั่งสอนเข้าไปเพื่อให้ศาสนิกชนเข้าใจในหลักธรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีลักษณะของวรรณกรรมชาดก ย่อมจะแสดงให้เห็นถึงค่านิยม ทศนคติ ภาพสะท้อนทางสังคมที่จะทำให้เห็นลักษณะภูมิปัญญาด้านอักษรศาสตร์ของคนไทยในอดีต ผู้วิจัยจึงจะใช้เอกสารและงานวิจัยเหล่านี้เป็นแนวทางการศึกษาวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อการสืบทอดต่อไป

วิธีการศึกษา

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (documentary research) และเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ขั้นสำรวจเอกสารและรวบรวมข้อมูล

1.1 สำรวจเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมสมุดไทยที่วัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี โดยปัจจุบันพบว่าวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” เป็นชาดกในหนังสือสมุดไทยขาว อยู่ในสภาพดี และเป็นวรรณกรรมเรื่องเดียวที่ผู้วิจัยพบว่า มีเนื้อหาครบทั้งหน้าต้นและหน้าปลาย

1.2 สำรวจหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

1.3 รวบรวมข้อมูล เอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2. ขั้นปริวรรต

2.1 ปริวรรตต้นฉบับเอกสารลายมือในสมุดไทยขาว เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี

- 2.2 จัดเรียงวรรคตอนตามแบบแผนฉันทลักษณ์ และรูปแบบลักษณะคำประพันธ์
3. ขั้ววิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามรายละเอียดในจุดประสงค์ของการวิจัย
4. ขั้วสรุปผลและรายงานผลการวิจัย สรุปผลและเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ในเชิงวรรณกรรม ทั้งที่มา ลักษณะคำประพันธ์ เนื้อหา และลักษณะตัวอักษร เพื่อปริวรรตเป็นอักษรและอักษรวิไทย ปัจจุบันและเชิงสังคม มีรายละเอียด ดังนี้

1. ที่มาของวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี

1.1 รูปแบบของต้นฉบับ

ผู้วิจัยพบต้นฉบับลายมือวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ที่วัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี โดยยังไม่ได้อยู่ในพิพิธภัณฑสถานหรือจัดระบบใด ๆ วางซ้อนเก็บไว้ปะปนกับสมุดไทย ใบลาน และหนังสือโบราณอื่น ๆ โดยวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” เป็นชาดกในหนังสือสมุดไทยชาวบ้านทักด้วยอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ หมึกสีดำ เขียนใต้เส้นบรรทัด ลักษณะเป็นกระดาษพับกลับไปกลับมา รูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า วางตามแนวระนาบ ขนาดกว้าง 12 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร เวลาเปิดต้องเปิดจากด้านล่างขึ้นไปหาด้านบน จำนวนความยาวของสมุด 160 หน้าสมุดไทย หน้าละ 6 บรรทัดอยู่ในสภาพดีและเป็นวรรณกรรมเรื่องเดียวที่ผู้วิจัยพบว่า มีเนื้อหาครบทั้งหน้าต้นและหน้าปลาย

1.2 ผู้ประพันธ์หรือผู้คัดลอก

วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีที่นำมาศึกษานี้ ระบุชื่อผู้เขียนไว้ว่าเป็น “พระแสง” ในข้อความในหน้าแรกของสมุดว่า “หนังสือเล่มนี้ของคุณแสงสร้างไว้” “หนังสือเล่มนี้พระแสง ประจงจิตคิดประติ” จากข้อความที่ได้มีการบันทึกชื่อผู้เขียนข้างต้นนี้ ทำให้สันนิษฐานเกี่ยวกับผู้เขียนได้ว่าพระแสงอาจจะเป็นผู้แต่งเรื่องดาวเรืองฉบับนี้ หรือพระแสงอาจจะเป็นผู้เขียนหรือคัดลอกเรื่องพระดาวเรืองลงในสมุดเล่มนี้ แต่จากการตรวจสอบข้อมูลวรรณกรรมเรื่องนี้ ผู้วิจัยพบว่า มีวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ที่ปรากฏอยู่ 3 สำนวน คือ สำนวนมุขปาฐะอยู่ในวรรณกรรมจากบ้านในของ กิ่งแก้ว อัตถากร (Attagara, 1971: 1-444) วรรณกรรมสมุดข่อย เรื่อง “ดาวเรือง” ของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร (Phrakaew, 1985: 1-114) และวรรณกรรม เรื่อง “ดาวเรือง” ฉบับหอสมุดแห่งชาติ (National Library of Thailand, 1986: 1-107) ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าฉบับที่พบนี้พระแสงน่าจะเป็นผู้คัดลอกแต่การใช้ภาษาและสำนวน มีความแตกต่างกันไปตามความคิดและเสียงพูดของผู้คัดลอก เนื่องจากผู้วิจัยพบว่ารายละเอียดของเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนในด้านการใช้คำ เช่น บทประพันธ์ฉบับหอสมุดแห่งชาติ (National Library of Thailand, 1986: 6) ที่ว่า “พิมพ์โกรธาตรัน ให้ลงโทษทัณฑ์ ตีโถมมิได้กรุณา” ในฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า (หน้า 5 บรรทัดที่ 4) ใช้คำว่า “โธสา” แทนคำว่า “โกรธา” ใช้คำว่า “ป” แทนคำว่า “มิ” และในบทประพันธ์ฉบับหอสมุด (National Library of Thailand, 1986: 15) ที่ว่า “ทาสีคลอดมูลโคตรมา” ในฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า (หน้า 17 บรรทัดที่ 2) ใช้ว่า “ทาสีคลอดลูกกุมาร” ซึ่งจะใช้คำว่า “กุมาร” แทน “มูลโคตร” และมีลักษณะบทประพันธ์เช่นนี้ตลอดทั้งเล่ม น่าจะ

เกิดจากการคัดลอก และการเล่าเรื่องจากความจำของผู้คัดลอก จึงมีการเปลี่ยนแปลงคำที่ใช้ให้ดูง่ายขึ้นและเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี เช่น คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /ตร/ เปลี่ยนเป็น /กร/ ตามเสียงในท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้น สำนวนต้นฉบับในสมุดไทยขาว วัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ก็จะเป็นการค้นพบเป็นสำนวนที่ 4 ที่พบบริเวณภูมิภาคตะวันตก

1.3 ยุคสมัยที่มีการบันทึกวรรณกรรม

วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ไม่ปรากฏ วัน เดือน ปี ที่คัดลอก แต่สันนิษฐานจากอักขรวิธี ความนิยมในการเขียน และจากที่ผู้วิจัยได้สำรวจวรรณกรรมสมุดไทยและใบลานของวัดทุ่งลาดหญ้านี้ ฉบับอื่น ๆ มีการระบุ วัน เดือน ปี ที่คัดลอก คือ เมื่อตรวจสอบพิพุทธศักราชก็พบว่า เป็นช่วงสมัยรัชกาลที่ 4-6 จึงคาดเดาได้ว่าวรรณกรรมฉบับนี้น่าจะเป็นการคัดลอกในยุคสมัยเดียวกันและเมื่อศึกษาประวัติของวัดก็พบว่า มีความสอดคล้องกับประวัติของวัดทุ่งลาดหญ้าที่มีการสร้างวัดทุ่งลาดหญ้าในสมัยรัชกาลที่ 4 และพระเถระก็มีการอ่านเขียนเรียนหนังสือในวัดและการสร้างหนังสือถวายวัดเพื่อจะได้บุญใหญ่ตามค่านิยมของคนไทยในอดีต

2. ลักษณะคำประพันธ์

วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์ คือ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 โดยจะมีคำบอกฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์แต่ละชนิดไว้ส่วนต้นของบทประพันธ์นั้นๆ ในส่วนของกาพย์ยานี 11 ผู้ประพันธ์ใช้คำบอกฉันทลักษณ์ 3 อย่าง คือ 1) ยานี 2) 11 และ 3) นางกรายคุณเจ้าขา (เป็นคำบอกตอนที่นางฟ้าลงมาจากสวรรค์เพื่อมาเล่นน้ำในสระบนเกาะที่พระดาวเรืองถูกปล่อย) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กาพย์ยานี 11

กาพย์ยานี 11 นี้ ผู้ประพันธ์จะใช้ประพันธ์ในส่วนของการเล่าเรื่องและเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่อง ดังตัวอย่าง

๑ 11

๑ พิมพ์นางอรทัย

เขาจำแลเขาจอง

๑ ครั้นนางถ้วนทศมาส

จะคลอດพระภูมิ

ร่ำร้องไห้เนตรพุ่มพอง

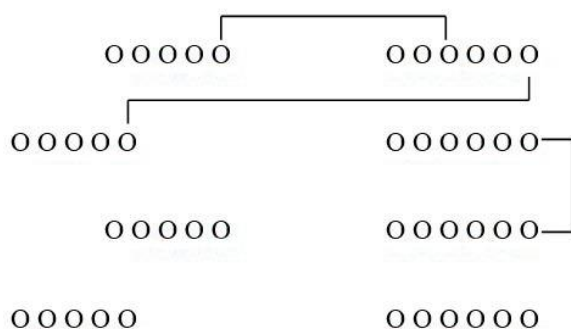
ทนวิบากยากแสนทวิ

จึงนางนาถผู้โฉมศรี

นางร่ำร้องไห้เสือกสน

(หน้า 16 บรรทัดที่ 6)

ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะการแต่งคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 ผู้ประพันธ์นั้นไม่เคร่งครัดในเรื่องของฉันทลักษณ์มากนัก ทั้งในเรื่องของสัมผัสบังคับ คำ จำนวนคำ และจำนวนวรรค ซึ่งลักษณะของฉันทลักษณ์ที่ไม่เคร่งครัดเช่นนี้ เป็นลักษณะหนึ่งของวรรณกรรมท้องถิ่นที่แต่งโดยชาวบ้าน โดยรูปแบบของกาพย์ยานี 11 ที่ถูกต้องนั้นต้องเป็นไปตามแผนผังฉันทลักษณ์ ดังนี้

แผนผังที่ 1 กาพย์ยานี 11

จากแผนผังที่ 1 กาพย์ยานี 11 นี้ ในหนึ่งบทมี 2 บาท เรียกบาทเอกและบาทโท แต่ละบาทมี 2 วรรค วรรคหน้ามี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ รวมในหนึ่งบาทมี 11 คำ การสัมผัส กำหนดให้คำสุดท้ายวรรคหน้าของ บาทเอกสัมผัสกับคำที่ 3 วรรคหลังของบาทเอก และคำสุดท้ายของบาทเอกนั้นก็สัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคหน้าของ บาทโท หากต้องการแต่งบทต่อ ๆ ไป ก็ให้ร้อยสัมผัสจากคำสุดท้ายของบทไปยังคำสุดท้ายของบาทเอกในบทถัดไป (Bamroongkul, 1999: 100) จากคำอธิบายนี้ผู้วิจัยพบว่าในวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ไม่ได้เคร่งครัดด้าน ฉันทลักษณ์ ดังตัวอย่าง

๑ ถ้าบุญพ่อยังอยู่	คนคับคั่งทั้งพารา
จนแล้วแก้วแม่อา	คลอดออกมาจงจ่ายตาย
	(หน้า 18 บรรทัดที่ 2)
๑ ลูกจากมานอนไพร	หักไปไม่มารองนอน
รากยางต่างเบาะหมอน	ครวญถึงแม่เร่งพิศว
๑ ยามเย็นเสียงมีก้อง	เสียงช้างร้องก้องระงม
สองมือขึ้นประนม	เหนือผมเจ้าภาวนา
	(หน้า 57 บรรทัดที่ 3)

จากตัวอย่างจะพบว่า คำที่เน้นหนาไม่ได้มีลักษณะสัมผัสที่เป็นไปตามฉันทลักษณ์ นอกจากนี้ ยังพบว่า จำนวนคำก็ไม่เป็นไปตามบังคับของกาพย์ยานี 11 เช่นกัน ดังตัวอย่าง

๑ ให้มันเที่ยวเก็บผัก	แลหักพิน
เลี้ยงลูกตามโหดเหี้ย	เพราะมียอมเป็นเมียกู
	(หน้า 21 บรรทัดที่ 3)

2.2 กาพย์ฉก 16

ลักษณะของกาพย์ฉก 16 นี้ ผู้ประพันธ์ใช้คำบอกฉันทลักษณ์ต้นบทด้วยคำว่า “ฉก” ผู้ประพันธ์ใช้ประพันธ์ในส่วนของการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในบทที่แสดงอารมณ์โกรธ หรือความเจ็บ แค้นใจ หรือใช้แสดงภาพของตัวละครที่กำลังชกต่อยกันอย่างซุมนุ่นวาย ดังตัวอย่าง

๑ ฉบับ

๑ บัดนั้นมูลโคตรใจร้าย

ฟังนางภิปราย

ก็ซึ้งก็โกรธหนักหนา

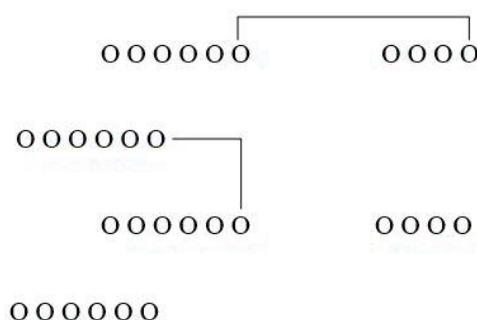
๑ ขบพันตัวสั้นคือดีปลา

มันจึงร้องคำ

ตัดพ้อมันไม่ปราศรัย

(หน้า 14 บรรทัดที่ 1)

ผู้วิจัยพบว่า กวีไม่ได้เคร่งครัดฉันทลักษณ์ตามรูปแบบของกาพย์ฉบับ 16 โดยลักษณะที่ถูกต้องของกาพย์ฉบับ 16 ต้องเป็นไปตามแผนผังฉันทลักษณ์ ดังนี้

แผนผังที่ 2 กาพย์ฉบับ 16

จากแผนผังที่ 2 กาพย์ฉบับ 16 มีข้อบังคับดังนี้ คือ ในหนึ่งบทมี 16 คำ แบ่งเป็น 3 วรรค วรรคแรกมี 6 คำ วรรคที่สองมี 4 คำ และวรรคที่สามมี 6 คำ (Bamroongkul, 1999: 100) การสัมผัสกำหนดให้คำสุดท้ายของวรรคแรกสัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคที่สอง หากต้องการแต่งบทต่อ ๆ ไปก็ให้ร้อยสัมผัสจากคำสุดท้ายของวรรคที่สามไปยังคำสุดท้ายของวรรคแรกในบทถัดไป จากคำอธิบายนี้ผู้วิจัยพบว่าในวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ไม่ได้เคร่งครัดด้านฉันทลักษณ์ ดังตัวอย่าง

๑ แล้วร้องให้ลากตัวมา

ทุบถองนุศคร่า

ผู้กรัดมัดมาอย่าปราศรัยมัน

๑ ตบต้อยยับย้อยทั้งกาย

นางร้องวุ่นวาย

ขอโทษลูกน้อยอันอยู่ในครรภ์

(หน้า 14 บรรทัดที่ 3)

จากตัวอย่างพบว่า คำที่เน้นตัวหนาเป็นคำที่ไม่ตรงสัมผัสตามฉันทลักษณ์ของกาพย์ฉบับ 16 นอกจากนี้ในแต่ละวรรคผู้วิจัยยังพบว่าจำนวนคำไม่ตรงตามแผนผังอีกด้วย

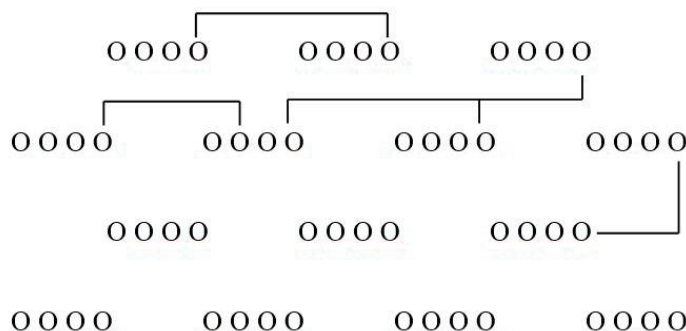
2.3 กาพย์สุรางคนางค์ 28

ลักษณะของกาพย์สุรางคนางค์ 28 กวีใช้คำบอกฉันทลักษณ์ต้นบทว่า 28 และพิลาป กวีใช้กาพย์สุรางคนางค์ 28 ในการประพันธ์บทโศกที่มีการคร่ำครวญด้วยความทุกข์ เช่น ตอนที่นางพิมพาเทวีจะจากกับพระดาวเรือง ดังตัวอย่าง

๑ พิลิป

๑ โอ้พระลูกแก้ว ตัดใจแม่แล้ว ฤ็พระทรมวย
แต่นี้แม่เจ้า จะเห็นหน้าใคร โอ้สายสุดใจ ดวงเนตรแม่เอ๋ย
(หน้า 46 บรรทัดที่ 6)

ผู้วิจัยพบว่า กวีไม่ได้เคร่งครัดฉันทลักษณ์ตามรูปแบบของกาพย์สุรางคนางค์ 28 โดยลักษณะที่ถูกต้องของกาพย์สุรางคนางค์ 28 ต้องเป็นไปตามแผนผังฉันทลักษณ์ ดังนี้

แผนผังที่ 3 กาพย์สุรางคนางค์ 28

จากแผนผังที่ 3 กาพย์สุรางคนางค์ 28 มีข้อบังคับดังนี้ คือ ในหนึ่งบทมี 2 บาท บาทแรกมี 3 วรรค บาทที่สองมี 4 วรรค แต่ละวรรคมี 4 คำ รวมหนึ่งบทมี 28 คำ (Bamroongkul, 1999: 101) จากคำอธิบาย ผู้วิจัยพบว่า ในวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ไม่ได้เคร่งครัดด้านฉันทลักษณ์ ดังตัวอย่าง

๑ ดาวเรืองลูกแก้ว ได้ฟังแม่แล้ว กราบกับบาทา
ว่าพระแม่เอ๋ย ลูกจักอำลา ตามบุญของข้า แม่อย่าปรารมภ์
๑ เกิดมาเป็นชาย ความเจ็บความอาย มีทุกตัวคน
ยากง่ายฉันใด จะท่วมหัวลง ความเจ็บล้นพัน อยู่มิได้เลณนา
(หน้า 49 บรรทัดที่ 2)

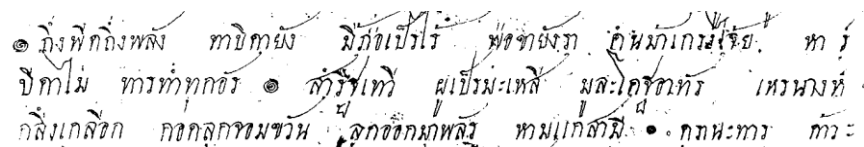
จากตัวอย่างจะพบว่า คำที่เน้นตัวหนานั้นเป็นคำที่ไม่ตรงตามสัมผัสตามแผนผังฉันทลักษณ์ของกาพย์สุรางคนางค์ 28 กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนของคำในแต่ละวรรคมีทั้งมากกว่าและน้อยกว่าที่ฉันทลักษณ์กำหนดอีกด้วย ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่ากวีไม่ได้เคร่งครัดฉันทลักษณ์มากนัก ซึ่งเป็นลักษณะปกติของวรรณกรรมท้องถิ่นที่ผู้แต่งไม่ใช่กวีราชสำนัก

3. ลักษณะตัวอักษรและอักขรวิธี

3.1 ลักษณะตัวอักษร

วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า ตำบลทุ่งลาดหญ้า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี บันทึกลงในสมุดไทยขาว อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ มีเนื้อหาครบทั้งหน้าต้นและหน้าปลาย ในหน้าแรกของสมุดระบุหน้าต้นของสมุด ชื่อเรื่องและลำดับของสมุดไว้ชัดเจนว่าเป็น “เล่ม 1” ซึ่งมีเนื้อหาตั้งแต่เริ่มต้นเรื่อง คือกำเนิดพระดาวเรืองไปจนถึงตอนพระดาวเรืองถูกเศรษฐีกาลหวนไปปล่อยเกาะ ในหน้าสุดท้ายของหน้าปลายระบุไว้ว่า “หมดสมุดเล่มที่ 1” ไว้ชัดเจนเช่นกัน อักษรที่ใช้ในการบันทึกเป็นอักษรไทย ตัวบรรจง เขียนหน้าละ 6

บรรทัด รูปอักษรที่ใช้บันทึกพบลักษณะการเขียนและอักขรวิธีบางประการที่ต่างไปจากปัจจุบัน คือ พบตัวอักษรพยัญชนะทั้งหมดเพียง 40 ตัว ไม่พบพยัญชนะ 4 ตัว ได้แก่ ฉ ฬ ฒ ฬ พบสระทั้งหมด 23 รูป และพบวรรณยุกต์เพียง 2 รูป คือ เอกและโท ลักษณะตัวอักษรสัญลักษณ์พบทั้งเครื่องหมายที่ใช้แทนสระ เช่น เครื่องหมาย ฟันหนู (") เครื่องหมายฝนทอง (') เครื่องหมายนิคหิต (°) และเครื่องหมายประกอบการเขียน เช่น เครื่องหมายพองมัน เครื่องหมาย เลข 2 ที่ใช้เป็นเครื่องหมายแทนคำซ้ำ 2 ครั้ง หรือปัจจุบันคือ ไม้มาก และการใช้ตัวเลขบอกลำดับการอ่าน สำหรับลักษณะการเขียนตัวอักษรจะเขียนเอียงไปด้านซ้ายเล็กน้อยและหางตัวอักษรจะยาว ตามรูปแบบตัวอักษรสมัยรัตนโกสินทร์ ดังภาพที่ 1

(หน้า 38 บรรทัดที่ 3-5)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างรูปแบบตัวอักษรสมัยรัตนโกสินทร์

3.2 อักขรวิธี

อักขรวิธีในวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” นี้ พบว่ามีการใช้พยัญชนะ ตัวสะกด รวมทั้งเครื่องหมายและวรรณยุกต์หลักัน ไม่แน่นอน แต่ที่น่าสนใจ คือ ยังพบอักขรวิธีในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น การเขียนพยัญชนะสองตัวเป็นตัวเดียวกันในทุกคำ คือ คำว่า พระ อ่านว่า พระ และคำว่า พญ อ่านว่า พญา และพบการเขียนพยัญชนะเชื่อมต่อกับสระ คือ ลักษณะของการเขียนพยัญชนะที่มีหาง เช่น ช ป ฝ ฟ ศ ส เมื่อประสมกับสระ -า พยัญชนะจะเขียนต่อเนื่องกับสระ ส่วนหางจะเปลี่ยนไปโดยเปลี่ยนตำแหน่งไปอยู่ด้านข้างและทับสระ -า เช่น คำว่า ชาย มีการใช้รูปเชิงพยัญชนะของอักษรขอมในการเขียนคำที่มาจากภาษาบาลีเพียงคำเดียว คือ คำว่า เศรษฐี อ่านว่า เศรษฐี ด้านอักขรวิธีโดยรวมพบว่ามีใกล้เคียงกับปัจจุบันมาก

4. ลักษณะเนื้อหา

เรื่อง “พระดาวเรือง” เป็นเรื่องของความทนทุกข์เดือดร้อนอันเนื่องมาจากการพลัดพรากจากสิ่งที่รัก อันเกิดขึ้นกับตัวละครเอกของเรื่อง คือ พระดาวเรือง ซึ่งเป็นพระชาติหนึ่งของพระโพธิสัตว์ การพลัดพรากของพระดาวเรือง เริ่มตั้งแต่ยังอยู่ในท้อง พ่อก็ต้องมาเสียชีวิต เมื่อเกิดมาเป็นลูกกำพร้า ชีวิตก็ต้องอยู่ในสภาพที่ยากจนต้องช่วยแม่เก็บฟืนขาย อีกทั้งยังถูกลั่นแกล้งจากอาซึ่งเป็นตัวร้ายตัวหนึ่งของเรื่อง จนไม่สามารถจะอาศัยอยู่กับแม่ได้จึงต้องพลัดพรากจากแม่ไปอยู่ที่อื่น

เมื่อจากแม่มาแล้วพบผู้ใจบุญเลี้ยงดูและยกลูกสาวให้ แต่ก็มีชีวิตที่สุขสงบไม่นานก็ต้องถูกพ่อตาของตนพาไปปล่อยเกาะ ทำให้ต้องพลัดพรากจากภรรยาอีก ทั้งนี้เห็นว่าโครงเรื่องหลักของเรื่อง “พระดาวเรือง” คือ การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก แต่ก็มีข้อที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ การพลัดพรากและความทุกข์ยากของตัวละครนั้นล้วนได้รับการอธิบายว่าเกิดจากกรรมเก่าที่ได้ทำไว้ในชาติก่อนทั้งสิ้น เริ่มตั้งแต่แม่ของพระดาวเรืองถูกมุลโคตรเศรษฐีน้องสามีของตนทรمانทุบตี และเอาไปขังไว้ ทั้งนี้เพราะในชาติก่อนได้เคยทำกรรมในลักษณะเดียวกันไว้กับมุลโคตรเศรษฐี ในชาตินี้จึงต้องรับผลกรรมที่ได้ทำไว้ในลักษณะเดียวกัน และการพลัดพรากของ

พระดาวเรืองทั้งจากมารดา และภรรยา ล้วนได้รับคำอธิบายว่าเป็นเพราะกรรมเก่าที่ได้ทำไว้ทั้งสิ้น ดังนั้นจะเห็นว่าความเชื่อเรื่องกรรมเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้เรื่อง “พระดาวเรือง” ดำเนินไปได้อย่างสมเหตุสมผล

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ เรื่อง “พระดาวเรือง” มีตัวเอกเป็นพระโพธิสัตว์ คือ พระดาวเรือง ซึ่งนำสังเกตว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมชาดกหรือไม่

ตามความหมายแล้ว ชาดก หมายถึง เรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นแล้วในชาติก่อน ๆ ที่จะตรัสรู้เป็นนิทานอ้างอิงธรรม หรือนิทานภาษิต เมื่อพระพุทธเจ้าจะแสดงแก่ผู้ใดจะทรงยกหลักธรรมและนิทานนั้นมาเป็นตัวอย่าง นิทานนั้นเป็นเรื่องในอดีตของพระองค์ก็มีเป็นนิทานชาวบ้านก็มี (Prakopsook, 1984: 11)

ส่วนวรรณกรรมชาดก หมายถึง วรรณกรรมที่นำเรื่องราวจากคัมภีร์ชาดกมาแต่งเป็นคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ ขึ้นใหม่โดยยึดเรื่องชาดกเป็นหลักในการสอนธรรม คติธรรม คุณธรรม ศีลธรรม ให้แก่ผู้อ่าน ผู้ฟัง คนจะเห็นบาปบุญคุณโทษจากตัวอย่างของตัวละครในเรื่อง ได้แก่ พระโพธิสัตว์ และคนอื่น ๆ หรือสัตว์อื่น ๆ ซึ่งมีทั้งดีและชั่ว ซึ่งเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์แทนมนุษย์ทั่วไป (Prakopsook, 1984: 11)

จากเนื้อหาของเรื่อง “พระดาวเรือง” จะเห็นว่าสอดคล้องกับความหมายของวรรณกรรมชาดกที่ได้ให้ไว้ข้างต้นแต่สิ่งหนึ่งที่น่าสังเกตคือ เรื่อง “พระดาวเรือง” นี้ ไม่ได้นำเนื้อเรื่องมาจากคัมภีร์ชาดกทั้งนิบาตชาดก ซึ่งมีอยู่ในพระไตรปิฎกและชาดกนอกนิบาตหรือปัญญาสาขดก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เรื่อง “พระดาวเรือง” นี้เป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นเพื่อใช้สอนคุณธรรมความดีงามให้แก่ผู้อ่านผู้ฟัง ซึ่งเป็นการแต่งเรื่องขึ้นใหม่แต่เลียนแบบลักษณะของวรรณกรรมชาดกโดยให้ตัวเอกของเรื่องคือ พระดาวเรืองเป็นพระโพธิสัตว์นั่นเอง

5. การวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” เชิงสังคม

วรรณกรรมกับสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะวรรณกรรมก็ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมของมนุษย์ ดังนั้น วรรณกรรมจึงเป็นแหล่งที่บรรจุเรื่องราวในสังคมซึ่งอาจจะสะท้อนออกมาทั้งโดยตรง และโดยอ้อม วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” แม้ในภาคกลางจะพบถึง 3 สำนวน แต่ฉบับที่ผู้วิจัยนี้ได้ตรวจสอบแล้วพบว่ามีการใช้ภาษาและสำนวนที่แตกต่างออกไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นฉบับที่ผู้วิจัยพบที่ภูมิภาคตะวันตก เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมทั้งในยุคสมัยของกวีและความผูกพันกับความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิต จนส่งต่อมาจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน

5.1 ความเชื่อ

5.1.1 ความเชื่อเรื่องบุญ-กรรม และวิบากกรรม

ในเรื่อง “พระดาวเรือง” นั้นมีความเชื่อเรื่องบุญและกรรมรวมถึงวิบากกรรม เป็นความเชื่อที่มีความสำคัญมาก เพราะจะสังเกตได้ว่าตลอดทั้งเรื่องนั้น กวีจะกล่าวถึงเรื่องกรรมอยู่ตลอด นอกจากนั้นกวียังได้นำความเชื่อเรื่องกรรมนี้มาอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องด้วย เช่น ตอนที่นางพิมพาถูกมูลโคตรเศรษฐีลักพาไปขัง กวีก็ได้อธิบายว่าเป็นเพราะนางพิมพานั้นเคยทำกรรมไว้แก่มูลโคตรเศรษฐีในอดีตชาติ ในชาตินี้นางจึงต้องรับวิบากกรรมที่นางได้เคยทำไว้ เช่น ตัวอย่างคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ มูลโคตรทำโทษโบราณ

ลูกอยู่ในครรภ์

แลกรรมนางนั้นคืออะไร

๑ อาจารย์แท้ไก่ไข

ชาติก่อนนอร์ท

ทำโทษแม่แม่เศรษฐกิจ

(หน้า 16 บรรทัดที่ 1)

5.1.2 ความเชื่อเรื่องเทวดา

นอกจากความเชื่อเรื่องบุญและกรรม อันเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแล้ว ยังมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่สถิตอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองดูแลมนุษย์อยู่ ดังตัวอย่างคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ มาเราจะลงไป	ช่วยพระพรหมวัย	เจ้าล่ำบักกาย	
ช่วยกันลงไป	ในป่ามากมาย	เทวาททั้งหลาย	มาช่วยภูบาล

(หน้า 28 บรรทัดที่ 2)

5.1.3 ความเชื่อเรื่องบุญบารมี

ความเชื่อเรื่องบุญบารมีในเรื่อง “พระดาวเรือง” สะท้อนจากตัวละครเอกของเรื่อง คือ “พระดาวเรือง” ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์จุติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ โดยผู้ที่ถือว่าเป็นผู้มีบุญบารมีนั้นจะต้องมีสิ่งที่พิเศษเหนือกว่าบุคคลทั่วไป เช่น มีรูปร่างที่สง่างามกว่าคนทั่วไป เช่น ตอนที่พระดาวเรืองเกิดนั้น กวีบรรยายว่าเป็นผู้มี ความงามหมดจดปราศจากมลทิน ดังตัวอย่างคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ เพลาสองยามปลาย	พระโฉมฉายได้ฤกษ์ผา
เจ้าจากครรภ์พระมารดา	หมดมลทินงามมีศรี
๑ คล่องแคล่วแห่งโฉมตรู	นำเอ็ดตุนางมีศรี
เหมือนทองหมดราศี	แผ้วผ่องใสเฝ้าเอ็นดู

(หน้า 18 บรรทัดที่ 6)

จากความเชื่อที่ได้กล่าวและยกตัวอย่างมาข้างต้น จะยังคงมีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน นั่นคือ เมื่อเกิดความทุกข์ยากลำบากกายและใจต่างก็คิดว่าเป็นเพราะกรรมของตนที่ได้ทำมา ก่อให้เกิดพิธีกรรม สะเดาะเคราะห์ การทำบุญ อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร หรือการดูดวงเพื่อทราบถึงกรรมในอดีตชาติ และเมื่อคนไทยประสบกับปัญหาในชีวิตหรือมีความต้องการในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยากจะได้มาก็มักจะไปทำการบนบานศาลกล่าวกับเทวดาอารักษ์ต่าง ๆ ตามที่แต่ละคนนับถือ สำหรับความเชื่อเรื่องผู้มีบุญบารมี คนไทยจะถือกันว่าบุคคลผู้ที่ได้อำนาจปกครองผู้อื่น เช่น พระราชา เจ้านายผู้มียศฐาบรรดาศักดิ์นั้นเป็นผู้มีบุญบารมีมาตั้งแต่กำเนิด รูปลักษณ์ ลักษณะผิวพรรณ รวมถึงสติปัญญา และกำลังความสามารถจะเหนือกว่าชาวบ้านธรรมดา

5.2 ค่านิยม

5.2.1 เคารพผู้ใหญ่

การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อาวุโสกว่าเป็นค่านิยมของคนไทยที่มีมาแต่โบราณ จนถึงในปัจจุบันนี้ คนไทยทุกคนล้วนต้องได้รับการปลูกฝังทั้งจากที่บ้านและสถานศึกษาให้เป็นผู้ที่มีสัมมาคารวะ รู้จักเด็กรู้จักผู้ใหญ่ เด็กจะต้องให้ความเคารพนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ และไม่ทำสิ่งใดอันเป็นการล่วงเกินผู้ใหญ่

ในเรื่อง “พระดาวเรือง” นั้นปรากฏสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมการเคารพผู้ใหญ่ของสังคมไทยไว้เช่นกัน ดังเช่นในตอนที่พระดาวเรืองจะออกไปเก็บพินก็กราบมารดาของตนก่อนออกไป เป็นการทำความเคารพต่อผู้ใหญ่นับถือ ดังตัวอย่างคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ ครั้นเมื่อรุ่งเช้า	ดาวเรืองกราบเท้า	ลาพระมารดา	
จะไปเก็บพิน	ในไพรพฤกษา	กำลังฟังงา	ได้เจ็ดข้างสาร

(หน้า 27 บรรทัดที่ 4)

5.3 พิธีกรรม

5.3.1 พิธีทำขวัญ

ในเรื่อง “พระดาวเรือง” ปรากฏพิธีทำขวัญในตอนที่กำลังหกลกเคราะห์พระดาวเรืองมาที่เรือนและได้ทำพิธีสู่ขวัญพระดาวเรือง ดังตัวอย่างคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ เมื่อนั้นกาลหกลกเคราะห์	สั่งแก่เทวี
ให้แต่งซึ่งเครื่องทำขวัญ	
๑ ให้เย็บบายศรีจพลง	จักให้ทำขวัญ
ลูกรักอันมาแต่ไกล	
๑ เจ้าเดินบุกดงพงไพร	ตกเนื้อตกใจ
มีขวัญไม่อยู่กับตัว	
๑ เงินทองกองท่วมหัว	ฉะรอยตามพันพัว
ทั้งเนาวรัตน์เรืองรอง	
๑ เรียกมิ่งหาขวัญ	พระทองแห่งเจ้าโดยปอง
ลอล่องอย่าเร่บินบน	

(หน้า 69 บรรทัดที่ 3 ถึงหน้า 70 บรรทัดที่ 1)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นถึงรายละเอียดของพิธีทำขวัญว่าต้องมีอุปกรณ์ประกอบอะไรบ้าง เช่น บายศรี เทียน และมีขั้นตอนในการทำพิธีอย่างไรบ้าง สำหรับพิธีทำขวัญนี้เป็นพิธีที่สัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องขวัญของคนไทย อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าในอวัยวะต่าง ๆ ในตัวคนของเรานั้นมีขวัญสถิตอยู่เมื่อร่างกายเจ็บป่วย ได้พบกับเรื่องร้าย ๆ มา หรือผู้ที่เดินทางไกลมาเกรงว่าขวัญจะพลัดหายระหว่างทาง คนไทยจึงมักทำพิธีทำขวัญเพื่อเรียกขวัญให้มาอยู่กับตัว ด้วยเชื่อว่าหากขวัญนั้นไม่อยู่กับตัวแล้วจะทำให้ผู้นั้นเจ็บไข้ได้ป่วยได้

5.3.2 พิธีแต่งงาน

จากการศึกษาเรื่อง “พระดาวเรือง” พบว่ามีพิธีกรรมการแต่งงานอยู่ด้วย เช่น ตอนที่นายโกทันจะแต่งงานกับยายเฒ่าพิทกาลี ซึ่งปรากฏในคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ ได้แต่เข้าไท	เที่ยวตัดไม้ไผ่	ชนไม้ขึ้นมา	
แล้วปลูกโรงทอง	สิบห้องโดยตรา	จัดแจงสินค้า	ตรวจตราข้าวของ
๑ จำเครื่องขันหมาก	ต่างต่างหลายหลาก	อเนกจ่ายกอง	
จึงให้ไปบอก	เศรษฐีทั้งสอง	ปลูกโรงพระทอง	เสร็จแล้วแลนา

๑ วันรุ่งพรุ่งนี้	ฤกษ์พานาที่	เห็นดีหนักหนา	
บ้ายแล้วสามชั้น	ชั้นหมากจะมา	ตัวนายเกตรา	จะมาภายหลัง
๑ เศรษฐีใจแก่แล้ว	ครั้นรู้เหตุแล้ว	จัดแจงแต่ปล้น	
ตบแต่งเข้าเรือน	เคหาโดยพลัน	มานลายกางกั้น	ตบแต่งโรงชัย
๑ ครั้นว่ารุ่งเช้า	โกทันนั้นเล่า	เรียกหาข้าไท	
เตี้ยค่อมทั้งหลาย	เรียรรายกันไป	โกทันจึงให้	แต่งตัวมิดาน
๑ แต่งเผ่าตาทำ	ให้เป็นบ่าวนา	เห็นงามตระการ	
ให้เดินข้างหน้า	หน้าขึ้นหน้าบาน	ถือพัดใบตาล	เห็นงามหนักหนา
๑ แยกหามให้สว	เดินตามกันไป	ทั้งซ้ายทั้งขวา	
จึงนายโกทัน	ค่อยเดินยatra	มีชายขึ้นมา	มาถึงโรงชัย
๑ กาลหกละคร	แต่งพักกาล	แทนตัวทรมวย	
อาบนํ้าทาแป้ง	แต่งตัวกรรไ	เอาเขม่าหม้อไ	ลูบไล้ไผม
๑ ครั้นแต่งเสร็จแล้ว	เฒ่าจึงคลาดแคล	เดินพลางทางชม	
ช่างจัดคนแห	แลดูเห็นสม	น้อยน้อยเอวกลม	สมพักกาล
๑ ลงจากเรือนมา	ห้อมล้อมซ้ายขวา	สาวสาวดีดี	
อายุเพ็งสาว	คราวเจ็ดสิบปี	บ่าวสาวคู่นี้	เห็นงามเหมือนกัน
๑ ลงนั่งโรงชัย	เข้านั่งเคียงไ	แต่ขม้อยดูกัน	
จึงยกบายศรี	ออกมาทำขวัญ	โห่ร้องมีสนั่น	เสกาดนตรี
๑ ครั้นได้ฤกษ์แล้ว	กาลหกใจแก่แล้ว	ให้เบิกบายศรี	
เอาแว่นมาเวียน	จุดเทียนด้วยดี	ขับมโหรี	เป็นโกลาหล
๑ ชาวครัวตบแต่ง	บรรดากับแกล้ม	เลี้ยงดูผู้คน	
เมามายลุ่มลูก	ถ้วนทุกตัวคน	เป็นโกลาหล	เมื่อวันมีงาน
๑ ครั้นสำเร็จแล้ว	โกทันใจแก่แล้ว	ลงมามิดาน	
ไอ้เฒ่าพ่อตา	เจรจาอ่อนหวาน	ข้าขอลาท่าน	ลงไปเกตรา

(หน้า 137 บรรทัดที่ 3 ถึงหน้า 140 บรรทัดที่ 5)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นถึงรายละเอียดเกี่ยวกับพิธีแต่งงาน ซึ่งน่าสังเกตว่ามีการทำขวัญอยู่ในพิธีด้วย ทั้งนี้เพราะคนไทยนั้นไม่ได้ทำขวัญแค่ในยามเจ็บป่วยหรือผ่านเรื่องร้าย ๆ และแขกผู้มาเยือนเท่านั้น แต่ในพิธีกรรมอันเป็นพิธีเปลี่ยนผ่าน คือ พิธีที่เปลี่ยนสถานภาพของบุคคลจากสถานภาพหนึ่งเป็นอีกสถานภาพหนึ่ง เช่น พิธีแต่งงานเป็นการเปลี่ยนจากผู้ที่เป็นโสดเป็นผู้ที่แต่งงานแล้ว มีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น คนไทยก็นิยมทำพิธีทำขวัญเช่นกัน เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคคลเหล่านั้น

5.4 วิถีชีวิต

5.4.1 การละเล่น

ในเรื่อง “พระดาวเรือง” มีการกล่าวถึงการละเล่นชนิดหนึ่งของเด็ก ๆ ในชนบท คือ การเล่นไม้ยางซึ่งเป็นการละเล่นแบบโบราณ ดังตัวอย่างในคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ มั่นมาชักชวนบ่าว
มาเล่นด้วยกันเป็นไร
๑ เชิญเจ้าเล่นกลางเล่นไม้
นั่งดูอยู่เฝ้าในนคราญ

ยิ้มยิ้มพรายพราย
เล่นเถิดทรมวย

(หน้า 32 บรรทัดที่ 5 ถึงหน้า 33 บรรทัดที่ 1)

5.4.2 การทำมาหากิน

ในด้านทำมาหากินของชาวบ้านที่ปรากฏในเรื่องพระดาวเรื่องนี้เท่าที่พบมีอยู่ 2 อาชีพ คือ 1. การทำไร่ไถนาหรืออาชีพเกษตรกร 2. อาชีพค้าขาย

5.4.2.1 การทำไร่ไถนา

การทำไร่ไถนาเป็นอาชีพของคนไทยทั่วไป แม้แต่ผู้ที่เป็นเศรษฐีก็ยังทำไร่ไถนา เช่น กาลหกลเศรษฐีนั้นถึงแม้จะมีฐานะดีก็ยังมีอาชีพหลัก คือการทำไร่ไถนา ดังตัวอย่างคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ เศรษฐีสองเกลอนั้น
นั่งในศาลารี่
๑ ดูรานะเกลอเจ้า
ให้เด็กไปค้าขาย
๑ สิ้นค้ายังเอาไว
ขาดทุนเราสองพัน
๑ คนหนึ่งจึงว่าเล่า
ข้าให้ไปทั้งนี้
๑ ขาดทุนเราสองร้อย
ปีหน้ามีไปเลย จะทำไร่ไถนา

มารักกันก็ยินดี
สนทนาด้วยค้าขาย
ปีนี้เราไม่สบาย
ขาดทุนไปสองพัน
ยังมีได้ติดต่อกัน
เสียแรงไปค้าทั้งปี
สิ้นค้าเราเป็นมากมี
แต่พอกินมิได้เลย
มิใช่น้อยนะเกลอเอ๋ย

(หน้า 60 บรรทัดที่ 5 ถึงหน้า 61 บรรทัดที่ 4)

5.4.2.2 อาชีพค้าขาย

อาชีพค้าขายเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่พบในเรื่อง “พระดาวเรื่อง” โดยเฉพาะการค้าขายทางเรือสำเภา ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าในประเทศไทยสมัยก่อน การค้าขายทางเรือสำเภามีความเจริญรุ่งเรือง อย่างเช่น นายโกทันในเรื่อง “พระดาวเรื่อง” เป็นพ่อค้าสำเภาที่เดินทางค้าขายไปยังเมืองต่าง ๆ ดังปรากฏในคำประพันธ์ต่อไปนี้

๑ อยู่จำเนียรมา พาณิชย์พ่อค้า ใช้สำเภาไป
ชื่อนายโกทัน พาณิชย์แว่นไว แต่เที่ยวเร่ไป จะหาเมี่ยงาม

(หน้า 73 บรรทัดที่ 4)

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรื่อง” เชิงสังคม พบว่าวรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรื่อง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในชนบทภาคกลางของประเทศไทยหรือบริเวณภาคตะวันตกทั้งในด้านความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม และวิถีการดำเนิน

ชีวิตของคนในสังคมอีกทั้งความเชื่อ วิถีชีวิตเหล่านี้ยังคงส่งต่อสืบทอดจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของคนไทยในปัจจุบันอีกด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีเชิงวรรณกรรม พบว่า รูปแบบคำประพันธ์เป็นประเภทกาพย์ คือ รูปแบบสำนวนน่าจะเป็นสำนวนที่ 4 จากที่พบทั้งหมดในบริเวณภาคกลาง โดยจากการตรวจสอบข้อมูลพบว่า สำนวนในสมุทรไทยชาว ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้ามีสำนวนที่แตกต่างกับฉบับหอสมุดแห่งชาติ นอกจากนี้จากการศึกษาของ สิริลักษณ์ บุ่งทอง (Boongthong, 2012: 136-139) ที่ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรม เรื่อง “ดาวเรือง” ฉบับวัดนาคำใหญ่กับฉบับหอสมุดแห่งชาติพบว่า ฉบับหอสมุดแห่งชาตินั้นเป็นคำประพันธ์ประเภทกาพย์ที่ต้องตามฉันทลักษณ์ แต่ฉบับวัดนาคำใหญ่ซึ่งเป็นฉบับภาคอีสานนั้นส่วนใหญ่เป็นกลอนอ่านภาษาถิ่นอีสานและไม่ได้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ สอดคล้องกับฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี ที่ผู้ประพันธ์ไม่ได้คำนึงถึงฉันทลักษณ์เช่นเดียวกัน รวมถึงการดัดแปลงรายละเอียด คำศัพท์ให้อ่านเข้าใจโดยใช้ภาษาง่ายและและมักจะสะกดคำตรงตามเสียงของผู้ประพันธ์

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีในด้านเนื้อหาพบว่า สอดคล้องกับความหมายที่ ทรัพย์ ประกอบสุข (Prakopsook, 1984: 11) กล่าวว่าชาดกหมายถึง เรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นแล้วในชาติก่อน ๆ ที่จะตรัสรู้ เป็นนิทานอ้างอิงธรรม หรือนิทานภาษิตเมื่อพระพุทธเจ้าจะแสดงแก่ผู้ใดจะทรงยกหลักธรรมและนิทานนั้นมาเป็นตัวอยาง นิทานนั้นเป็นเรื่องในอดีตของพระองค์ก็มี เป็นนิทานชาวบ้านก็มี แต่พบว่าเรื่อง “พระดาวเรือง” นี้ไม่ได้นำเนื้อเรื่องมาจากคัมภีร์ชาดก ทั้งนิบาตชาดกซึ่งมีอยู่ในพระไตรปิฎกและชาดกนอกนิบาตหรือปัญญาสชาดก ดังนั้นเรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีนี้ จึงเป็นการแต่งเนื้อหาขึ้นใหม่โดยเลียนแบบลักษณะของวรรณกรรมชาดกโดยให้ตัวเอกของเรื่อง คือ พระดาวเรืองเป็นพระโพธิสัตว์

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีเชิงสังคม ผู้วิจัยพบว่าเป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นเพื่อมุ่งสอนให้คนทำความดี มีคติธรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งสะท้อนค่านิยมแนวคิดของคนไทยตามหลักพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับการศึกษาของ บัวงาม ห่อแก้ว (Hokaew, 1997: 29) ที่ศึกษานิทานคติธรรม เรื่อง “ดาวเรือง” ของภาคกลาง ก็พบว่าเป็นวรรณกรรมประเภทคำกาพย์ที่นิยมใช้เป็นกลอนสวดอ่านให้อุบาสกอุบาสิกาฟังในวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เพื่อมุ่งสอนคติธรรม และมุ่งให้เกิดความบันเทิงด้วย

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “พระดาวเรือง” ฉบับวัดทุ่งลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรีนอกจากจะให้เห็นลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่นและภาพสะท้อนทางสังคมที่มีแนวคิดที่เน้นเรื่องผลกรรมที่ทำความดีตั้งแต่อดีตชาติ สอนให้เกรงกลัวต่อบาปแล้วนั้นก็จะเป็นการค้นพบอีกประการหนึ่งว่า แม้จะมีวรรณกรรมชื่อเรื่องเดียวกันในภาคกลางรวมถึงภาคอีสานปรากฏอยู่ และแม้จะสะท้อนค่านิยมและแนวคิดเช่นเดียวกัน แต่ก็มีรายละเอียดการนำเสนอเรื่องที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ทำให้เกิดเป็นวรรณกรรมคนละสำนวนตามทฤษฎีการแพร่กระจายซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจต่อไปเป็นอย่างมาก

References

- Attagara, Kingkeo. (1971). **The Folk Religion of Ban Nai (วรรณกรรมจากบ้านไ)**. Bangkok: The Teacher's Council of Thailand Printing House.
- Bamroongkul, Waraporn. (1999). **Poetry (ร้อยกรอง)**. Bangkok: Ton Aor.
- Boongthong, Siriluck. (2012). **A Comparative Study of the Literature Entitled Dao Ruang Between Wat Na Kham Yai Version and National Library Version (การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องดาวเรืองฉบับวัดนาคำใหญ่กับฉบับหอสมุดแห่งชาติ)**. Masters's dissertation, Rajabhat Maha Sarakham University, Maha Sarakham, Thailand.
- Hokaew, Buangam. (1997). Dao Rueng Dhama Fable (นิทานคติธรรมเรื่องดาวเรือง). **Parichart Journal**, 10(1): 29-38.
- Nagavajara, Chetana. (1977). **Literature Criticism and Literature Studies (วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี)**. Bangkok: The Social Science Association of Thailand.
- Phrakaew, Pracha. (1985). **Koi Literature Entitled Dao Ruang (วรรณกรรมสมุดข่อยเรื่องดาวเรือง)**. Bangkok: The Teacher's Council of Thailand Printing House.
- Prakopsook, Sap. (1984). **Jataka Literature (วรรณคดีชาดก)**. Bangkok: Odeonstore.
- Suwanarit, Warawut. (1988). **Archeology and History of Kanchanaburi (โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี)**. Kanchanaburi: Kanchanaburi Rajabhat University.
- The Fine Arts Department. (1986). **Dao Rueng (ดาวเรือง) (4th ed.)**. Bangkok: The Fine Arts Department, Ministry of Culture, Thailand.
- Thongkaew, Aree, & Khantapanit, Tasawan. (2004). **A Reflection of the Khmer-Speaking Thais's Folklore at Sadao Village, Tambon Nabua, Mueang District, Surin Province (ภาพสะท้อนของนิทานพื้นบ้านชาวไทยเขมרב้านสะเดา ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์)**. Surin: Surindra Rajabhat University.